

Original Research

Investigating the Role of Education-Based Socialization in Readiness for Marriage

Shohre Rowshani^{1*} Mansoureh Zarean²

Seyyede Fatemeh Mousavi³ Maryam Tafteh⁴

¹. Assistant Professor of Women Studies, Department of Social Science and Development Studies, Women Research Center, Alzahra University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

sh.rowshani@alzahra.ac.ir

². Assistant Professor of Sociology, Department of Social Science and Development Studies, Women Research Center, Alzahra University, Tehran, Iran.

³. Associate Professor of Psychology, Department of Psychology, Women Research Center, Alzahra University, Tehran, Iran.

⁴. Master of Sociology, Women Research Center, Alzahra University, Tehran, Iran.

Background and Purpose

One of the important factors of marital satisfaction and marriage success is marriage preparation. Marriage readiness is an important step in deciding to get married and it can be defined as the level of a person's feeling of readiness to play the role of a spouse and the need for love, character completion, communication and companionship. Preparation for marriage for most young people is a part of the social developmental transition to marriage and it expresses the readiness to face the ups and downs of marriage and it can be considered as a person's personal assessment of his abilities and resources to handle the needs and challenges of marital life (Shemila & Manikandan, 2018).

Researchers emphasize pre-marriage and post-marriage training in the form of individual and group training sessions and workshops with the aim of getting ready for marriage, but it seems that the importance of socialization in this field is undeniable. Socialization is the process of learning appropriate values, attitudes and actions by individuals as members of a specific society and culture (Bostan, 2014). During the

process of socialization, a person learns behaviors along with values and attitudes and develops them throughout his life. As a result, the values, attitudes, norms, knowledge and skills learned give a person the ability to communicate with different people and groups and respond favorably to the expectations of the roles assigned to him (Monadi, 2008: 27-29). Based on this, socialization in the field of marriage and marital life enables a person to learn the necessary knowledge and skills for a successful marital life, to be able to fulfill the roles of spouse and parent in a favorable way.

In the field of preparation for marriage in Iran, few researches have been conducted; some of these studies use qualitative methods to express attitudes and beliefs in the field of preparation for marriage, as well as the necessary criteria for preparation for marriage based on the opinions of young people, parents and experts, and another part has analyzed the relationship of various variables such as attachment styles, personality traits and religious attitude with readiness for marriage, and the role of socialization in the field of marriage and marital life in creating Preparation for marriage has not been investigated in previous researches. Therefore, the current research has sought to examine the role of socialization in the field of marriage and marital life in creating preparation for marriage, and according to that children in the process of socialization are connected with various educational institutions including family, education, media and the peer group, it has investigated the effect of socialization through the training of these socialization agents on the preparation for marriage.

Method

The current research is of a descriptive-correlation type and was carried out by a survey method. The participants were 384 unmarried boys and girls living in Tehran city, who were selected by multi-stage cluster sampling from five parts of north, south, east, west and center of Tehran. The tool for collecting information was the Qalili Marriage Preparation Questionnaire (2013) and the questionnaire made by the researcher of education provided in the field of marriage and marital life by father, mother, school, television, cyberspace and peer group. Data analysis has been done using SPSS 25 software in two parts, descriptive and inferential.

Findings

The results of the study showed a positive and significant correlation between socialization through father's education and preparation for marriage ($r=0.16$, $p<0.01$) and socialization through mother's education

and marriage preparation ($r=0.21$, $p<0.01$) and there is no correlation between socialization through education from other sources including school, television, peers and cyberspace with marriage readiness. To test the hypotheses, simultaneous multivariate linear regression was used and according to the significance of the regression model, the regression coefficients and their significance test were calculated and the results are presented in Table 1.

Table 1. Regression coefficients and significance test for predicting readiness for marriage

predictor variables	B	Std. Error	Beta	t	p-value
constant	129.23	4.54		28.45	.00
socialization through father's education	-.05	.10	-.05	-.52	.60
socialization through mother's education	.33	.12	.25	2.75	.00

Discussion and Conclusion

The findings of the present research are in line with the results of the studies of Hossein Zadeh (2017), Masoumi (2015), Syamal & Taufik (2019), Riahi & Alizadeh (2012) regarding the influence of the family on the marriage readiness of children. The results of the present study show the prominent role of the mother in the socialization of children for marriage and marital life. Therefore, considering the impact of this important source and its special position compared to other agents of socialization, it is suggested to create programs in order to raise awareness and provide the necessary training to mothers in this field, with the aim of strengthening this important Socialization agent should be designed and implemented to prepare for marriage.

The findings of the research show that socialization through father's education has no effect on the preparation for marriage, which seems to indicate the reduction of the father's educational role in the family. Too much emphasis on the importance of the mother's role in raising a child can lead to the harm of the father's marginalization in the matter of education, which will eventually cause the children to face serious problems in their future life. Therefore, it is necessary to pay attention to the educational role of fathers in the family and devise measures so that fathers have a stronger presence in the education of children and also

acquire the necessary knowledge and skills to play an effective fathering role.

According to the results of the present study, the average score of socialization through the training of different agents of socialization was different, and in order, mother's training with an average score of 68.59, father with 59.94, peers with 47.25, cyberspace with 46.62, television is ranked with 31.08 and school with 28.65. The lowest amount of training, with a significant difference compared to other agents, was received from the two agents of school and television; While according to the existing theories, these two agents are expected to play an effective role in socialization. Therefore, policy making and planning to use the capacity of these two important agents of socialization are very necessary to prepare for marriage. Also, the higher average amount of cyberspace training compared to television and school indicates the prominent position of cyberspace among the sources of providing information in the field of marriage and marital life to teenagers and young people. Therefore, it is suggested that the responsible institutions in the field of family, by producing and presenting suitable content in the field of education necessary for marriage and successful marital life and its maximum dissemination by using the capacity of cyberspace, turn the possible threats of using cyberspace by teenagers and youth into unique opportunities for knowledge-building and skill-building in the direction of forming, consolidating and improving the family.

Ethical consideration

Compliance with ethical guidelines

All the steps in the study were carried out in accordance with the ethical principles in human research and All participants participated in the study with informed consent.

Authors' contribution: The first author is responsible for conducting the study and preparing the draft of the article. The second author designed the study. The third author was in charge of data analysis. The fourth author is responsible for data collection.

Conflict of interest: The authors declare that they have no conflict of interest.

Acknowledgments: The authors thank all the participants in this study

References

- Bostan (Najafi), H. (2014). *Sociology of gender with an Islamic approach*. Qom: Research Institute of Hawzah and University. [Text in Persian].
- Hossein zadeh, S. (2017). *Qualitative investigation of the role of beliefs related to marriage in preparation for marriage*. Master's thesis. Allameh Tabatabai University. [Text in Persian].
- Masoumi, M. (2015). *Examining the perceptions of unmarried boys and girls about the necessary preparations for marriage*. Master's thesis. Allameh Tabatabai University. [Text in Persian].
- Monadi, M. (2008). *A sociological introduction on socialization*. Tehran: Jaihoon. [Text in Persian].
- Qalili Renani, Z. (2011). *Studying and compiling native standards of readiness for marriage from the perspective of young people, parents and marriage experts, and evaluating the level of readiness for marriage among young people in Isfahan city*. Ph.D. Thesis, Isfahan University. [Text in Persian].
- Riahi, M. E., & Alizadeh, T. (2014). A Study of the Impacts of Social Learning in Family on the Premarital Skills. *Woman in Development & Politics*, 11(4), 479-508. [Text in Persian]. doi: 10.22059/jwdp.2014.50283. [link].
- Shemila, K. V., & Manikandan, K. (2018). Development and Standardization of Marriage readiness Scale. *Guru Journal of Behavioral and Social Sciences*, 6 (2), 813-823. [Link]
- Syamal, F., & Taufik, T. (2019). Relationship of Family Social Support with Marital Readiness in Women in Early Adult Stage. *Jurnal Neo Konseling*, 1(3). doi: 10.24036/00133kons2019. [Link]

بررسی نقش جامعه‌پذیری مبتنی بر آموزش در آمادگی برای ازدواج

شهره روشنی*^۱، منصوره زارعان^۲، سیده فاطمه موسوی^۳، مریم تافته^۴

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۱۱

نوع مقاله: پژوهشی اصیل

واژگان کلیدی

آمادگی ازدواج، جامعه-پذیری، خانواده، مادر، مدرسه، تلویزیون، فضای مجازی، همسالان.

چکیده

یکی از عوامل مهم رضایت زناشویی، آمادگی ازدواج است و نقش جامعه‌پذیری در ایجاد این آمادگی، قابل بررسی است. در این راستا، هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر جامعه‌پذیری در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی مبتنی بر آموزش توسط عوامل مختلف جامعه‌پذیری شامل پدر، مادر، مدرسه، تلویزیون، فضای مجازی و همسالان بر آمادگی ازدواج است. پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی بوده است. نمونه شامل ۳۸۴ نفر از دختران و پسران مجرد ساکن شهر تهران بوده است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه آمادگی ازدواج قلبیلی زنانه (۱۳۹۱) و پرسشنامه محقق ساخته آموزش‌های ارائه شده در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی توسط عوامل مختلف جامعه-پذیری گردآوری و با استفاده از نرم‌افزار SPSS 25 تحلیل شده است. براساس یافته‌ها میانگین نمره جامعه‌پذیری مبتنی بر آموزش‌های عوامل مختلف متفاوت بوده و به ترتیب آموزش‌های مادر، پدر، همسالان، فضای مجازی، تلویزیون و مدرسه قرار گرفته است و فقط جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر بر آمادگی ازدواج مؤثر بوده است. بنابراین، برای بهره‌مندی بهتر از جایگاه ویژه مادر در فرایند جامعه‌پذیری فرزندان برای ازدواج و زندگی زناشویی، آگاهی بخشی و ارائه آموزش به مادران در این زمینه پیشنهاد می‌شود. همچنین سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای بهره‌گیری از ظرفیت سایر عوامل جامعه‌پذیری، شامل پدر، مدرسه، تلویزیون و فضای مجازی، می‌تواند نقش مؤثری در ایجاد و افزایش آمادگی ازدواج ایفا کند.

ارجاع به مقاله:

روشنی، شهره؛ زارعان، منصوره؛ موسوی، سیده فاطمه و تافته، مریم. (۱۴۰۲). بررسی نقش جامعه‌پذیری مبتنی بر آموزش در آمادگی برای ازدواج. *مطالعات زن و خانواده*، ۱۱(۲)، ۷۳-۹۸. DOI: 10.22051/jwfs.2023.42854.2947

^۱ استادیار گروه مطالعات علوم اجتماعی و توسعه، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

sh.rowshani@alzahra.ac.ir

^۲ استادیار گروه مطالعات علوم اجتماعی و توسعه، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

^۳ دانشیار گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

^۴ کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

مقدمه

ازدواج فرایندی طبیعی و حائز اهمیت در زندگی افراد است. با ازدواج، خانواده که از بنیادی‌ترین نهادهای اجتماعی است، شکل می‌گیرد و پایگاهی بی‌بدیل برای تأمین نیازهای مختلف انسان می‌شود که فقط جنبه فردی نداشته و در واقع بنیان جامعه بر آن استوار می‌شود. بنابراین، سلامت جامعه به سلامت خانواده و ازدواج و رابطه زناشویی پایدار و موفق بستگی دارد (هوایی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۲).

یکی از عوامل مهم رضایت زناشویی و موفقیت ازدواج، آمادگی ازدواج است. آمادگی ازدواج گامی مهم در تصمیم‌گیری برای ازدواج است و می‌تواند به عنوان میزان احساس آمادگی یک فرد برای ایفای نقش همسری و نیازمندی به عشق، تکمیل شخصیت، ارتباط و معاشرت تعریف شود. آمادگی ازدواج برای اکثر جوانان بخشی از گذار رشدی اجتماعی به ازدواج است و بیان‌گر آمادگی برای مواجهه با فراز و نشیب‌های ازدواج است و می‌توان آن را به عنوان ارزیابی شخصی فرد درباره توانایی‌ها و منابع وی برای رسیدگی به نیازها و چالش‌های زندگی زناشویی در نظر گرفت. این یکی از مهم‌ترین جنبه‌هایی است که تعیین‌کننده رضایت زناشویی در آینده است و نقش مهمی در تصمیمات مربوط به زمان‌بندی تغییر در روابط زناشویی و نیز رفتار زناشویی افراد ایفا می‌کند (شمیلا و ماینکندن، ۲۰۱۸: ۸۱۳-۸۱۴).

پژوهشگران بر آموزش‌های پیش از ازدواج و پس از آن در قالب جلسات و کارگاه‌های آموزشی فردی و گروهی با هدف کسب آمادگی برای ازدواج تأکید دارند، اما به نظر می‌رسد اهمیت جامعه‌پذیری در این زمینه انکارناپذیر است. جامعه‌پذیری، فرایند آموختن ارزش‌ها، نگرش‌ها و کنش‌های مناسب توسط افراد به عنوان اعضای جامعه و فرهنگی خاص است (بستان، ۱۳۹۴: ۱۱۲). جامعه‌پذیری فرزندان از زمان‌های گذشته از مهم‌ترین کارکردهای خانواده بوده است؛ اما اجباری و همگانی شدن آموزش-پرورش و همچنین اوج‌گیری انقلاب صنعتی و پیشرفت و پیچیدگی جوامع، موجب شد امر جامعه-پذیری برعهده نهاد آموزش و پرورش نیز قرار گیرد. زیرا بیشترین زمان فرزندان از آغاز کودکی تا پایان نوجوانی، در یکی از نهادهای آموزش و پرورش و در ارتباط با آن سپری می‌شود. رسانه‌های جمعی نیز که امروزه در بیشتر نقاط دنیا از جمله در جامعه ما با پخش برنامه‌های مختلف، بخش قابل توجهی از وقت افراد جامعه (به ویژه کودکان و نوجوانان) را اشغال کرده‌اند، به عنوان یک نهاد آموزشی مکمل با تبلیغ و توسعه ارزش‌ها، هنجارها، قوانین، آداب و رسوم و فرهنگ جامعه، نقش مهمی در جامعه‌پذیری ایفا می‌کنند. بنابراین، فرزندان با نهادهای آموزشی مختلف شامل خانواده، آموزش و پرورش و رسانه‌ها در ارتباط قرار می‌گیرند (منادی، ۱۳۸۷: ۱۴-۱۳). علاوه بر این نهادهای آموزشی امروزه گروه هم‌سالان نیز یکی از عوامل مهم جامعه‌پذیری است. برقراری رابطه‌ای برابر، خواسته‌های نزدیک به هم، یکسانی زبان، و اجبار نسبی فرد به پذیرش فرهنگ سنی هم‌سالان به دلیل تمایل به پذیرش در گروه، از جمله دلایلی است که بر اساس آن نباید به نقش این منبع مهم کم‌توجهی نمود (منادی، ۱۳۸۷: ۱۰۸).

جامعه‌پذیری پذیرش نظام اندیشه‌ها، ارزش‌ها، سنت‌ها و اعتقادات و درونی کردن آن‌ها در زندگی است؛ در نتیجه می‌توان گفت فرد طی فرایند جامعه‌پذیری، رفتارها را توأم با ارزش‌ها و نگرش‌ها آموخته و آن‌ها را در طول حیات خویش توسعه می‌دهد. در نتیجه ارزش‌ها، نگرش‌ها، هنجارها، دانش‌ها و مهارت‌های آموخته شده به فرد توانایی برقراری ارتباط با افراد و گروه‌های مختلف و پاسخ مطلوب به انتظارات نقش‌های واگذار شده به وی را می‌دهد (منادی، ۱۳۸۷: ۲۹-۲۷). بر این اساس جامعه‌پذیری در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی فرد را قادر می‌سازد تا با آموختن دانش و مهارت‌های لازم برای زندگی زناشویی موفق، بتواند به‌طور مطلوب به ایفای نقش‌های همسری و والدینی بپردازد و پاسخگوی انتظارات نقش‌های محوّه در زندگی زناشویی باشد.

افزایش سن ازدواج و تردید در جوانان برای شروع زندگی زناشویی، افزایش سطح دسترسی‌پذیری به جنس مخالف و روابط پیش از ازدواج، رواج جایگزین‌های زندگی خانوادگی، کاهش فشار اجتماعی و فرهنگی برای گرایش به ازدواج، تأخیر در باروری و کاهش فرزندآوری، افزایش نسبت طلاق به ازدواج همگی از عواملی است که پرداختن به مسائل و چالش‌ها در حوزه ازدواج و زندگی زناشویی و از جمله آمادگی برای ازدواج را مهم و ضروری می‌سازد. آمادگی برای ازدواج از عوامل مهم موفقیت ازدواج و رضایت زناشویی است و بنابراین، پژوهش در این زمینه می‌تواند با کمک به شناخت وضعیت موجود با هدف سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بر اساس نیازها و اولویت‌ها در این حوزه، نقش مهمی در افزایش استحکام، سلامت و تعالی خانواده و در نتیجه کاهش آسیب‌های ناشی از ازدواج‌های ناموفق داشته باشد و از این رو پرداختن به آن حائز اهمیت و ضرورت است.

در زمینه آمادگی ازدواج در ایران پژوهش‌های محدودی انجام شده است. یافته‌های پژوهش شلالوند (۱۳۹۸) در پژوهشی کیفی نشان از تجسم آمادگی برای ازدواج به مثابه پختگی یا بلوغ دارد. این مسئله متأثر از برخی شرایط علی نظیر ادراک پختگی روانی، ادراک گسترش ظرفیت شناختی، ادراک پختگی در جنبه عاطفی و ادراک پذیرش تعهد و رشد طرح‌واره‌ای آمادگی ازدواج است. ادراک نیاز به حمایت خانواده، پختگی در جنبه مالی و اقتصادی و نگرش مثبت یا منفی به ازدواج از جمله عوامل زمینه‌ای مؤثر بر آمادگی ازدواج دانشجویان محسوب می‌شود. پذیرش جنبه اجتماعی ازدواج و تسهیل‌گری یا بازداری بافت کلان‌تر، شرط مداخله‌گری است که جریان آمادگی ازدواج را تشدید می‌کند. بر اساس یافته‌های حسین‌زاده (۱۳۹۷) باورهای مرتبط با تجارب، امکانات و توانایی‌های لازم برای ازدواج، آمادگی خانواده اصلی برای ازدواج، ویژگی‌های ظاهری، توانمندی‌ها، ویژگی‌های خانوادگی، تجربیات و عقاید مذهبی فرد مورد نظر، فرآیند گزینش همسر، موانع و تسهیل‌گرهای ازدواج، نیل به اهداف دینی در ازدواج، تحقق نیازها، کسب توانمندی و رفع کاستی‌ها با ازدواج در ادراک افراد از آمادگی ازدواج نقشی مهم دارد. معصومی (۱۳۹۵) با مصاحبه با ۲۰ نفر از دختران و پسران مجرد آمادگی هویتی، عاطفی، شناختی، اخلاقی، تعهدی، مذهبی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، خانوادگی و جسمی را برای

آمادگی ازدواج استخراج کرد. پژوهش جغتایی (۱۳۹۴) نشان داد سبک دلبستگی اضطرابی و اجتنابی پیش‌بینی‌کننده عدم آمادگی و عدم رغبت به ازدواج است و تجربه‌گرایی نیز می‌تواند پیش‌بینی‌کننده آمادگی و رغبت به ازدواج باشد.

دانیالی (۱۳۹۴) در پژوهشی کیفی دریافت عوامل مختلفی مانند آمادگی سنی، ملاک‌گذاری برای انتخاب همسر، پذیرش مسئولیت‌ها و دشواری‌های زندگی زناشویی، کسب استقلال عاطفی و مالی از خانواده اصلی، گذراندن دوره شناخت، تعهد در برابر همسر، گذشت، آمادگی فداکاری، حمایت اطرافیان، کسب مهارت‌های لازم برای زندگی زناشویی، کسب تجربه از زندگی زناشویی اطرافیان و زندگی دانشجویی، در آمادگی ازدواج افراد نقش مهمی دارند. براساس یافته‌های ریاحی و علیزاده (۱۳۹۲) مهارت‌های پیش از ازدواج دختران در سطح پایین‌تر از متوسط است و میزان این مهارت‌ها در بین دخترانی بالاتر است که آموزش‌های مستقیم بیشتری را از سوی والدینشان در زمینه مهارت‌های ازدواج و زندگی زناشویی دریافت کرده‌اند. شریفی‌زاده (۱۳۹۱) در پژوهشی نشان داد نگرش مذهبی و سبک‌های دلبستگی اضطرابی و اجتنابی به ترتیب قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های آمادگی ازدواج و نگرش به ازدواج هستند. قلیلی رنانی (۱۳۹۱)، در پژوهشی کیفی معیارهای آمادگی ازدواج را در ۱۱ مقوله سلامت روان‌شناختی، آمادگی اخلاقی، آمادگی اجتماعی، مدیریت هیجان، کفایت عقلی، نقش‌های مربوط به خانواده، آمادگی خانوادگی، مهارت ارتباط، آمادگی جسمی، آمادگی مالی و آمادگی شخصیتی دسته‌بندی و در سه دسته کلی آمادگی زمینه‌ای، بین فردی و فردی قرار داد. یافته‌های بخش کمی پژوهش نیز نشان داد که آمادگی کلی ازدواج و نیز آمادگی زمینه‌ای و بین فردی جوانان اصفهان به‌طور معناداری پایین‌تر از متوسط و آمادگی فردی به‌طور معناداری بالاتر از متوسط است. علاوه‌براین آمادگی کلی ازدواج دختران و پسران تفاوت معناداری نداشت و هیچ‌یک از متغیرهای تحصیلات، جنسیت، اشتغال و سن بر آمادگی ازدواج مؤثر نبود.

یافته‌های دیاه و اشمایل (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای در بین دانشجویان سال آخر دانشگاه نشان داد که رفاه مالی و آمادگی برای ازدواج با یکدیگر رابطه منفی دارند و جنسیت، وضعیت تأهل والدین و عزت نفس هیچ‌گونه ارتباطی با آمادگی برای ازدواج ندارند. سیامال و تافیک (۲۰۱۹) در پژوهش خود رابطه معنادار مثبت بین حمایت اجتماعی خانواده و آمادگی ازدواج را گزارش کردند. الفیرا (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای بر روی دانش‌آموزان با فرهنگ مینانگ کابائو و مالایی، تفاوت آمادگی ازدواج بر اساس پیشینه فرهنگی را نشان داد. کاشیرسکایا و همکاران (۲۰۱۵) آمادگی روانشناختی ازدواج را نشانگر یک سیستم کامل بیان کرده‌اند که در آن همه اجزا شامل ارزش‌های زناشویی، انگیزه ازدواج، انگاره‌های سلسله مراتب زناشویی، نگرش‌ها و انتظارات زناشویی و انگاره‌های روابط زناشویی، به یکدیگر مرتبط هستند. ماسکو و پیستول (۲۰۱۰) دریافتند وابستگی مذهبی، دلبستگی اجتنابی کم و انگیزه مذهبی ذاتی، به‌طور منحصربه‌فردی به نگرش زناشویی مثبت کمک می‌کنند. همچنین وضعیت وابستگی شدیدتر، دلبستگی

اجتنابی کم و انگیزه مذهبی ذاتی فرد به آمادگی ازدواج کمک منحصر به فردی می‌کنند. کارول و همکاران (۲۰۰۹)، معیارهای آمادگی ازدواج در افراد در آستانه بزرگسالی را بررسی کرده و به توضیح چگونگی ارتباط این معیارها با نگرش‌ها و رفتارهای فعلی آن‌ها پرداختند. نتایج مطالعه نشان می‌دهد آمادگی ازدواج توسط افراد در آستانه بزرگسالی به عنوان فرایند توسعه شایستگی‌های بین‌فردی، تعهدات مادام‌عمر و دستیابی به قابلیت مراقبت از دیگران تلقی می‌شود. این یافته‌ها بیانگر این است که بسیاری از افراد در آستانه بزرگسالی، بزرگسال شدن و آماده شدن برای ازدواج را به عنوان دو گذار متمایز در زندگی می‌دانند که اولی شامل انتقال از مراقبت شدن توسط دیگران به مراقبت از خود است و دومی شامل انتقال از مراقبت از خود به مراقبت از دیگران است. یافته‌ها همچنین نشان داد معیارهای آمادگی ازدواج جوانان با تفاوت‌های فردی در ریسک‌پذیری فعلی و ارزش‌های خانوادگی مرتبط است.

در جمع‌بندی پژوهش‌های پیشین در زمینه آمادگی ازدواج در ایران می‌توان گفت پژوهش‌های محدودی در این حوزه انجام شده است که بخشی از این پژوهش‌ها با روش کیفی به بیان نگرش‌ها و باورها در زمینه آمادگی ازدواج و نیز معیارهای لازم برای آمادگی ازدواج بر اساس نظرات جوانان، والدین و کارشناسان پرداخته‌اند و بخشی دیگر نیز با روش کمی رابطه متغیرهای مختلف از قبیل سبک‌های دلبستگی، ویژگی‌های شخصیتی و نگرش مذهبی با آمادگی ازدواج را بررسی کرده‌اند و نقش جامعه‌پذیری در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی در ایجاد آمادگی ازدواج در پژوهش‌های پیشین مورد بررسی قرار نگرفته است. از این رو، پژوهش حاضر به دنبال بررسی نقش جامعه‌پذیری در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی در ایجاد آمادگی ازدواج بوده است و بر این اساس که فرزندان در فرایند جامعه‌پذیری با نهادهای مختلف آموزشی شامل خانواده، آموزش و پرورش، رسانه‌ها و نیز گروه هم‌سالان در ارتباط قرار می‌گیرند، تأثیر جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های این عوامل جامعه‌پذیری را بر آمادگی برای ازدواج بررسی نموده و به دنبال پاسخ به این پرسش بوده است که آیا جامعه‌پذیری از طریق آموزش در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی توسط عوامل مختلف شامل پدر، مادر، مدرسه، تلویزیون، فضای مجازی و همسالان بر آمادگی ازدواج تأثیر دارد؟

مبانی نظری

ازدواج به عنوان یک نهاد اجتماعی بسیار ارزشمند در سراسر جهان در نظر گرفته می‌شود و به عنوان یکی از عمیق‌ترین و پیچیده‌ترین مشارکت‌های روابط انسانی، به عنوان یک پیوند اجتماعی عمل می‌کند که شبکه‌های خویشاوندی فرد و جامعه وسیع را در یک سری تعهدات مقرر پیوند می‌دهد. آیا من آماده ازدواج هستم، یکی از مهم‌ترین سؤالاتی است که فرد وقتی در موقعیت ازدواج قرار می‌گیرد از خود می‌پرسد. آمادگی برای ازدواج گام مهمی در تصمیم‌گیری برای ازدواج است. بسیاری از یافته‌ها حاکی از آن است که آمادگی برای ازدواج بخشی از گذار رشدی اجتماعی به ازدواج برای بزرگسالان جوان است. آمادگی برای ازدواج مربوط به سن یا تحصیلات نیست، بلکه آمادگی لازم برای رویارویی با فراز

و نشیب‌های ازدواج است. آمادگی برای ازدواج می‌تواند به عنوان ارزیابی خود فرد در رابطه با ظرفیت‌ها و منابع وی برای رسیدگی به خواسته‌ها و چالش‌های زندگی زناشویی در نظر گرفته شود. این یکی از مهم‌ترین جنبه‌هایی است که رضایت زناشویی را در آینده تعیین می‌کند و در تصمیم‌گیری در مورد زمان-بندی تغییر در روابط زناشویی و همچنین رفتار زناشویی افراد نقش بسزایی دارد. آمادگی ازدواج مستلزم بلوغ ادراک شده‌ی شخص به لحاظ جسمی، روانی و عاطفی و نوعی تمایل به اطمینان خاطر برای پذیرش مسئولیت‌های زندگی زناشویی و انتظارات مربوط به نقش‌ها در ازدواج است (شمیلا و مانیکندن، ۲۰۱۸: ۸۱۳-۸۱۴).

آمادگی به معنای رشد سطح بلوغ است که برای انجام چیزی یا آمادگی پاسخگویی به چیزی سودمند واقع می‌شود. علاوه بر این، آمادگی زناشویی شرط آمادگی یا تمایل برای داشتن یک شریک زندگی، آمادگی پذیرش مسئولیت به عنوان زن یا شوهر، آمادگی برای انجام روابط جنسی، آمادگی برای اداره خانواده و آمادگی مراقبت از فرزندان است (لاوسون^۱، ۱۹۸۸، به نقل از پاسپیتا دیوی^۲ و همکاران، ۲۰۱۹: ۷۵). آمادگی ازدواج شامل تغییر جهت از مسئولیت مراقبت از خود به پذیرش مسئولیت مراقبت از همسر است (کارول و همکاران، ۲۰۰۹: ۳۴۹). علاوه بر این، آمادگی ازدواج شامل آمادگی عاطفی، آمادگی اجتماعی، آمادگی برای پذیرش نقش، آمادگی سنی و آمادگی مالی است. نیازهای اساسی برای توانایی ازدواج نیز شامل ۱- عشق، پرورش احساسات، خوش‌بینی و کنترل احساسات؛ ۲- تحقق شخصیت، که به زوجین برای رسیدن به توانایی‌های بالقوه و استقلال کمک می‌کند؛ ۳- احترام، دوست داشتن، درک کردن خوب و همیشگی شریک زندگی که دل‌گرمی می‌دهد؛ ۴- ارتباط، بیان احساسات به شریک و فراهم آوردن بهترین راه‌حل برای هر مشکل است (پاسپیتا دیوی و همکاران، ۲۰۱۹: ۷۵).

نظریه‌های محدودی به آمادگی ازدواج پرداخته‌اند. یکی از این نظریات، دیدگاه افق ازدواج و زناشویی در زمینه آمادگی ازدواج است که توسط کارول و همکاران (۲۰۰۷) با استفاده از چشم‌انداز چرخه عمر خانواده در مورد ظهور بزرگسالی و آمادگی ازدواج ارائه شده است. منظور از "افق"، زاویه دید، تجربه، علاقه و دانش افراد در زمینه آمادگی برای ازدواج است. همچنین به معنای دامنه علاقه یا فعالیتی که می‌توان پیش‌بینی کرد بیان شده است. در این دیدگاه اصطلاح "افق" برای اشاره به چیزی که هنوز اتفاق نیفتاده، اما صورت گرفتن آن نیز خیلی دور به نظر نمی‌رسد، به کار رفته است. در این کاربرد، افق همانند مفهوم میدان دید شخص است که به عنوان دامنه دید، درک یا تجربه فرد تعریف می‌شود. بنابراین، افق زناشویی به چشم‌انداز یا رویکرد یک شخص در رابطه با وضعیت فعلی او اشاره دارد که حداقل سه مؤلفه مرتبط و در عین حال متمایز می‌تواند وجود داشته باشد که تشکیل دهنده افق زناشویی یک فرد بالغ است؛ اول، اهمیت نسبی ازدواج در برنامه‌های زندگی فعلی فرد، دوم زمان مد نظر فرد برای ازدواج و سوم معیارهای فرد برای آمادگی ازدواج یا انواع آمادگی‌هایی که فرد معتقد است قبل از

^۱ . Lawson

^۲ . Puspita Dewi

آمادگی برای ازدواج لازم است. تز اصلی این نظریه این است که درک جوانان از اهمیت زناشویی، زمان و آمادگی برای آن، از عوامل اصلی در تعیین تفاوت‌های فردی و رفتارهای خاصی است که در این دوره از چرخه زندگی خانوادگی رخ می‌دهد (کارول و همکاران، ۲۰۰۷: ۲۲۴). این دیدگاه حاکی از آن است که اعتقاداتی که بزرگسالان در مورد برنامه‌های زناشویی آینده خود دارند، تصمیمات روزمره آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و جوانان در حال رشد و بلوغ را در مسیرهای مختلف رابطه‌ای قرار می‌دهد (ویلوپی^۱ و کارول، ۲۰۱۵: ۲۸۳).

دیدگاه دیگر در زمینه آمادگی ازدواج، مدل نظریه‌ای اوتا^۲ (۱۹۷۹) در مورد پیشایندها و پیامدهای تنظیم زمان ازدواج است که نشانه‌هایی برای امکان پیش‌بینی فراهم کرد. آمادگی ادراک شده برای ازدواج می‌تواند به عنوان بخشی از آنچه اوتا آن را برنامه پس از دبیرستان می‌نامد در نظر گرفته شود که شامل برنامه‌های ازدواج یا مدیریت جهت‌گیری فردی می‌شود. اوتا تعدادی از مفاهیم پیش‌بینی کننده شامل ریشه‌های اجتماعی، جامعه‌پذیری، دیگران مهم و تأثیرات شخصیتی را مطرح کرد. بنابراین، به نظر می‌رسد عوامل با منشأ اجتماعی از قبیل ساختار خانواده، روابط با خانواده و دوستان، حمایت از سوی دیگران مهم مانند والدین و دوستان و نیز عوامل شخصیتی از قبیل نگرش‌ها و سازگاری‌های شخصی می‌تواند با احساس آمادگی فرد برای ازدواج مرتبط باشد (هولمن و لی^۳، ۱۹۹۷: ۱۲۶).

دیدگاه دیگر در این زمینه، دیدگاه معاصر انتخاب همسر است که بر اهمیت فرایندهای بین فردی تأکید دارد که بر اساس مدل فرایند بین فردی مطرح شده توسط کیت و لیوید^۴ (۱۹۹۲) است. احساس آمادگی ازدواج می‌تواند به عنوان یکی از عوامل در زمینه انتخاب همسر در نظر گرفته شود که رابطه را به سمت ازدواج سوق می‌دهد. مدل فرایند بین فردی انتخاب همسر، در درجه اول مطابق تعامل واقعی در طی رابطه است. این فرایند بین فردی وابسته به شخصیت فردی طرفین رابطه، ویژگی‌های رابطه و زمینه اجتماعی و طبیعی است. بنابراین، از این منظر، احساس آمادگی ازدواج می‌تواند به عنوان یک ویژگی فردی در نظر گرفته شود که در بخشی از ادراک فرایندهای زوجی بین فردی در پیوند با عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی استنتاج می‌شود. مدل فرایندی بین فردی بیان می‌کند که شاخص‌های فرایندهای تعاملی زوجی، در درک احساس یک فرد برای آمادگی ازدواج مهم است. علاوه بر آن، این مدل بیانگر این است که فرایندهای بین فردی واسطه میان ویژگی‌های فردی، عوامل خانواده اصلی، عوامل محیطی اجتماعی و احساس آمادگی ازدواج است (هولمن و لی، ۱۹۹۷: ۱۲۷-۱۲۶).

جامعه‌پذیری افراد از مراحل آغازین زندگی، به منظور کسب آمادگی‌های لازم برای ازدواج و تشکیل خانواده، از ضروریات ایجاد سازگاری بین همسران و به تبع آن انسجام خانواده است. از عوامل تأثیرگذار

1. Willoughby

2. Otto

3. Holman & Li

4. Cate & Liloyd

بر وضعیت خانواده، ارائه آموزش‌های لازم به افراد به منظور ایفای صحیح نقش‌های همسری و والدینی است. موفقیت روابط خانوادگی تا حد زیادی متأثر از برخورداری همسران از آگاهی‌ها و مهارت‌های مرتبط با نقش‌های همسری و والدینی است. آموزش زناشویی به شکل رسمی (برگزاری دوره‌های آموزشی برای همسران پیش و پس از ازدواج) و یا غیررسمی (جامعه‌پذیر شدن به وسیله عوامل مختلف جامعه‌پذیری) می‌تواند فراهم‌کننده آمادگی برای تطابق با نقش‌های زناشویی باشد. به رغم روش آموزش رسمی که در دوران جدید رواج یافته است، آموزش غیررسمی همواره در آماده‌سازی جوانان برای ازدواج، نقش داشته است. البته عوامل جامعه‌پذیری و میزان تأثیر هر یک از آن‌ها دچار تغییراتی شده است، که از وجوه بارز این تغییرات می‌توان به کاهش ارتباط نوجوانان با بزرگسالان در جوامع مدرن اشاره نمود که تحت تأثیر عواملی مانند تفکیک جغرافیایی محل سکونت و کار، تلویزیون و اشتغال مادران رخ داده است (بستان، ۱۳۸۹: ۱۹۵-۱۹۶).

جامعه‌پذیری را می‌توان به‌عنوان توالی فرآیندهایی که در مراحل پی‌درپی رشد اتفاق می‌افتند، تصور نمود (گریسک و هیستینگز^۱، ۲۰۱۵: ۴)؛ جامعه‌پذیری فرایند موجودیت انسان اجتماعی و به عبارتی دیگر فرایند انسانیت بشر است؛ فرایند کسب مداوم تجربه‌های اجتماعی که به واسطه آن افراد به رشد ظرفیت‌های انسانی خود و آموختن الگوهای فرهنگی جامعه می‌پردازند. به دیگر بیان ابزار اصلی انتقال فرهنگ جامعه بین نسل‌های مختلف، جامعه‌پذیری نام دارد که طی آن جوامع و گروه‌های اجتماعی عمل کردن بر اساس ارزش‌ها و هنجارهای مورد پذیرش جامعه یا گروه را به اعضای خود آموزش می‌دهند (عضدانلو، ۱۳۸۸: ۲۱۴). در فرایند جامعه‌پذیری انسان می‌آموزد چگونه به عنوان عضوی مؤثر در جامعه مشارکت کند، با سایر اعضای جامعه همکاری کند و با پیروی از هنجارهای اجتماعی، بر اساس قواعد و مقررات جامعه، به درستی به ایفای نقش پردازد. جامعه‌پذیری به گونه‌ای صورت می‌پذیرد که طی آن افراد ضمن تسلط بر خویش و درونی‌سازی ارزش‌های اجتماعی، طبق قواعد فرهنگ خود رفتار کرده و مهارت‌های لازم برای زندگی را فرامی‌گیرند. همچنین جامعه‌پذیری، انتقال‌دهنده دانش‌ها و شیوه زندگی مردم بین نسل‌هاست (کوئن^۲، ۱۳۹۷: ۱۱۷-۱۱۶).

عمل جامعه‌پذیری به سه شیوه تقلید، تلقین و آموزش صورت می‌گیرد (منادی، ۱۳۸۷: ۷۱). مکانیسم آموزش، یاد دادن، معرفی کردن و تکرار کردن یک موضوع است. آموزش، پایدارترین روشی است که در صورت اجرا شدن به صورت کارشناسی و با در نظر گرفتن شرایط سنی افراد جامعه‌پذیر و امکانات آنان اجرا شود، عمل، هنجار یا ارزش مد نظر آموزنده، در مخاطب درونی و نهادینه می‌شود (منادی، ۱۳۸۷: ۷۵). آشنا ساختن اعضای جامعه با قواعد و مقررات، هنجارها و ارزش‌های جامعه، از کارکردهای مهم جامعه‌پذیری است. حیات هر جامعه، تداوم و نظم آن در گرو حفظ معیارها، الگوها و قواعدی است که جامعه برای اعضای خود ایجاد کرده است. افراد در فرایند جامعه‌پذیری ضمن آشنایی

^۱. Grusec & Hastings

^۲. Cohen

با این معیارها، الگوها و قواعد و ضرورت پیروی از آنها، چگونگی عمل به آنها در کنش‌ها و موقعیت‌های مختلف را فرامی‌گیرند (زین‌آبادی، ۱۳۸۶: ۱۸۹-۱۹۰). جامعه تنها در شرایطی می‌تواند عملکرد مؤثری داشته باشد که اعضای جامعه به شیوه‌ای قابل پیش‌بینی و قاعده‌مند رفتار کنند. برای ادامه حیات جامعه، همکاری اعضای آن الزامی است. اگر فرد به شیوه دلخواه رفتار کند، طبیعتاً بی‌نظمی و مناقشات بسیاری به وجود خواهد آمد. در روند جامعه‌پذیری، اعضای جامعه برقراری ارتباط با یک‌دیگر را می‌آموزند و نسل‌های متوالی آموزش‌های لازم برای حفظ حیات جامعه را فراگرفته و به نسل‌های بعد منتقل می‌نمایند (کوئن، ۱۳۹۷: ۱۲۴).

جامعه‌پذیری اغلب در دو مرحله اصلی و توسط کارگزاران متفاوت انجام می‌شود. خانواده اصلی - ترین کارگزار جامعه‌پذیری نخستین است که در کودکی رخ می‌دهد و طی آن کودکان زبان و الگوهای اصلی رفتار را که پایه آموزش‌های آینده است می‌آموزند. در مراحل بعدی کودکی و تا بلوغ جامعه‌پذیری ثانویه با برعهده گرفتن بخشی از مسئولیت‌های خانواده توسط سایر کارگزاران جامعه‌پذیری انجام می‌شود (گیدنز^۱، ۱۳۸۶: ۴۴). در دنیای امروزه با توجه به پیچیدگی فرهنگ‌ها و فعالیت جامعه‌پذیری، نمی‌توان انتظار داشت که یک نهاد یا منبع، به تنهایی پاسخگوی همه نیازهای اجتماعی فرد در جامعه بوده و او را برای زندگی جمعی مهیا کند. از این رو، منابع جامعه‌پذیری در حال افزایش هستند و هر یک انتقال بخش‌هایی از فرهنگ جامعه را برعهده گرفته‌اند. عمده‌ترین عوامل جامعه‌پذیری شامل خانواده، آموزش و پرورش، همسالان و رسانه‌های جمعی است (منادی، ۱۳۸۷: ۹۷-۹۸). اگر چه والدین، خواهران و برادران، معلمان، همسالان و رسانه‌ها همه به‌عنوان عوامل جامعه‌پذیری کودکان عمل می‌کنند، اما والدین از همه مهم‌تر هستند (گریسک و دیویداف^۲، ۲۰۰۷: ۲۸۴). مورداک^۳ خانواده را دارای چهار کارکرد اساسی جنسی، تولید مثل، اقتصادی و آموزش می‌داند و در زمینه کارکرد آموزشی خانواده، به فرایندها گسترده‌تر جامعه‌پذیری اشاره می‌کند. وی خانواده را پدیده‌ای حیاتی برای یادگیری ابعاد مختلف فرهنگ از قبیل زبان‌ها، مهارت‌ها، ارزش‌ها و هنجارها می‌داند. بنابراین، خانواده افراد را برای زندگی در یک فرهنگ آماده می‌کند و به این ترتیب فرهنگ از نسلی به نسل دیگر انتقال و تداوم می‌یابد (استیل و کید^۴، ۱۳۸۸: ۶۴).

در نقش اساسی خانواده در این فرایند تردیدی نیست، اما با توجه به سهم بودن سایر عوامل در جامعه‌پذیری، بسته به میزان نقش هر یک از این عوامل، خانواده در فرهنگ‌ها و دوره‌های تاریخی متفاوت، نقش متغیری در جامعه‌پذیری می‌پذیرد که گستره‌ای از آشنایی کودک با زبان، یادگیری ارزش‌ها و شکل‌گیری هویت تا آموزش همه آنچه را کودک برای تبدیل شدن به یک بزرگسال باید بیاموزد، را دربرمی‌گیرد. در هر صورت خانواده نسبت به سایر عوامل جامعه‌پذیری دارای تقدم زمانی است؛ زیرا

1. Giddens

2. Grusec & Davidov

3. Murdock

4. Steel & Kidd

جامعه‌پذیری کودک از نخستین روزهای زندگی آغاز می‌گردد (بستان، ۱۳۸۹: ۸۱) و وی با ارزش‌ها و الگوهای رفتاری خانواده مواجه می‌شود و فقط در دوره‌های بعدی زندگی در معرض ارزش‌ها و الگوهای رفتاری سایر افراد جامعه قرار می‌گیرد. کودک به این دلیل که در مقایسه با دیگر افراد جامعه، زمان بیشتری را با گروه صمیمی خانواده سپری می‌کند، هنجارهای اجتماعی و رفتارهای مطابق انتظار جامعه را از خانواده فرامی‌گیرد (کوئن، ۱۳۹۷: ۱۲۰). بنابراین، انتظار می‌رود فرد هنجارها و انتظارات نقش همسری را در خانواده بیاموزد. از این رو در پژوهش حاضر تأثیر جامعه‌پذیری توسط خانواده از طریق آموزش‌های پدر و مادر در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی بر آمادگی ازدواج مورد بررسی قرار گرفته است.

مدرسه پس از خانواده مهم‌ترین نهاد دارای نقش عمده در یادگیری افراد، به‌خصوص کودکان و نوجوانان است (زین‌آبادی، ۱۳۸۶: ۲۰۲). درحالی‌که در جوامع ابتدایی خانواده عهده‌دار مسئولیت جامعه‌پذیری نخستین دوران کودکی می‌باشد، در جوامع پیشرفته، سازمان‌های رسمی مانند مدرسه این مسئولیت را بر عهده دارند. مدرسه به‌عنوان عامل جامعه‌پذیری نخستین دستگاه مسئول انتقال دانش‌ها به کودک براساس هنجارها و قواعد مورد انتظار جامعه است (کوئن، ۱۳۹۷: ۱۰۹). اگر چه از بسیاری جهات، مدارس تجربیات اجتماعی را ارائه می‌کند که بسیار شبیه به مواردی است که توسط خانواده‌ها، جامعه وسیع‌تر و گروه همسالان ارائه می‌شود و با آن همپوشانی دارد (ونتزل^۱، ۲۰۱۵: ۲۵۱)، اما نظام-های ارزشی مدارس روی مجموعه‌ای از خصوصیات و توانایی‌های نسبتاً کوچک در نقش‌های آینده کودکان به‌عنوان شهروند متمرکز هستند که از جمله آن‌ها موارد مربوط به مسئولیت‌پذیری اجتماعی است (ونتزل و لونی^۲، ۲۰۰۷: ۳۸۲). یکی از مسئولیت‌های آینده کودکان، مسئولیت همسری است و بنابراین، انتظار می‌رود در مدرسه مورد توجه قرار گیرد. بر این اساس در پژوهش حاضر تأثیر جامعه‌پذیری توسط مدرسه از طریق آموزش‌های مدرسه در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی بر آمادگی ازدواج مورد بررسی قرار گرفته است.

گروه همسالان متشکل از تعدادی محدود از افراد است که به لحاظ سنی همانندند و ضمن احساس هم‌بستگی با یکدیگر معاشرت و روابط متقابل دائمی دارند، یا به فعالیتی مشترک می‌پردازند و از فعالیت با هم لذت می‌برند (کوئن، ۱۳۹۷: ۱۲۱)، نسبتاً از موقعیت اجتماعی مشابهی برخوردارند و دارای پیوندهای نزدیک با یکدیگر هستند. گروه کودکان، هم‌بازی‌ها، دوستان و هم‌کاران جزء گروه‌های هم-سالان شمرده می‌شوند. این گروه‌ها نقش مهمی در یادگیری اجتماعی ایفا می‌کنند و به اعتقاد ریزمن^۳ (۱۹۵۰)، در روند جامعه‌پذیری به‌طور تدریجی جایگزین خانواده و سایر عوامل اقتدار می‌شوند و در جوامع توسعه‌یافته، افراد به‌طور روزافزون به گروه‌های همسن متمایل شده و آن‌ها را به عنوان الگوی رفتارهای اجتماعی خود، جایگزین افراد مسن‌تر و مقتدرتر اجتماعی می‌کنند (زین‌آبادی، ۱۳۸۶: ۲۰۶-).

۱. Wentzel

۲. Wentzel & Looney

۳. Reisman

۲۰۵). امروز کم‌تر روانشناس یا جامعه‌شناسی است که اهمیت گروه هم‌سالان را مورد توجه قرار ندهد. برقراری رابطه‌ای برابر، خواسته‌های نزدیک به هم، یکسانی زبان، و اجبار نسبی فرد به پذیرش فرهنگ سنی هم‌سالان به دلیل تمایل به پذیرش در گروه، از جمله دلایلی است که بر اساس آن نباید به نقش این منبع مهم کم‌توجهی نمود (منادی، ۱۳۸۷: ۱۰۸). برای بسیاری از کودکان و نوجوانان، هم‌سالان تقریباً منبع روزانه انواع مختلفی از تجربه هستند. کودکان در تعامل با همسالان خود فرصت‌هایی برای تجارب متنوعی از قبیل همراهی، کمک، سرگرمی، صمیمیت و آموزش پیدا می‌کنند (بیوکوفسکی^۱ و همکاران، ۲۰۰۷: ۳۵۶-۳۵۵). همسالان عملکردی مهم در زندگی کودکان و جامعه‌پذیری آن‌ها دارند که فراتر از فرصت‌های همراهی است. شواهد فزاینده‌ای وجود دارد که نشان می‌دهد تجربه تعامل با هم‌سالان بر احساسات کودکان و نوجوانان، نحوه تفکر آن‌ها درباره خود و نحوه رفتار آن‌ها تأثیرگذار است (بیوکوفسکی و همکاران، ۲۰۱۵: ۲۲۹). بنابراین، گروه همسالان می‌تواند یکی از عوامل جامعه‌پذیری فرد در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی باشند و در آگاهی و دانش افراد در این زمینه نقش داشته باشند و از این رو در پژوهش حاضر تأثیر جامعه‌پذیری توسط گروه هم‌سالان از طریق آموزش‌های آنان در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی بر آمادگی ازدواج مورد بررسی قرار گرفته است.

انفجار رسانه‌های جمعی که در دهه ۱۹۵۰ آغاز شد، محیطی را که کودکان در آن پرورش می‌یابند به طرز چشمگیری تغییر داد. رسانه‌های الکترونیکی انواع مختلف فرصت‌های یادگیری را در اختیار کودکان قرار می‌دهند و دامنه رویدادهایی را که کودکان تجربه می‌کنند، گسترش می‌دهند. اجتماعی شدن دیگر محدود به تأثیرات خانواده، همسالان و سایر اطرافیان کودکان نیست. رسانه‌ها نقش فزاینده‌ای به عنوان عوامل جامعه‌پذیری در زندگی کودکان و نوجوانان ایفا می‌کنند. طی سال‌های اخیر، مصرف رسانه‌ها در بین جوانان به طور پیوسته افزایش یافته است (پرات^۲ و همکاران، ۲۰۱۵: ۲۷۶). رسانه‌های جمعی با آموزش ارزش‌ها و هنجارها و ارائه الگوهای مختلف ایفای نقش به افراد کمک می‌کنند. رسانه‌ها هم‌چنین می‌توانند جنبه‌های مختلفی از فرهنگ را که به شیوه‌ای دیگر قابل دستیابی نیست، بیاموزند (کونن، ۱۳۹۷: ۱۲۱). رسانه‌ها با تأثیر بسیاری که بر سطوح شناختی (اعتقادات، بینش‌ها و دانش‌ها)، عاطفی (ترجیحات، گرایش‌ها، احساسات و نگرش‌ها) و رفتاری (کنش‌ها و واکنش‌ها) دارند، سطوح اصلی فرهنگ را تحت تأثیر قرار می‌دهند. رسانه‌ها ضمن شکل‌دهی به ادراک و بینش افراد، به عنوان حلقه‌ای ارتباطی بین زندگی خصوصی و جهان عمومی عمل می‌کنند (امامی اردستانی، ۱۳۹۸: ۶۶). رسانه‌ها، به واسطه داشتن بار فرهنگی، بر چگونگی فرهنگ و نظام آموزشی افراد جامعه بسیار مؤثرند و در نتیجه، امروزه از ابزار مهم جامعه‌پذیری به شمار می‌روند و ارزش‌ها، هنجارها، قوانین و فرهنگ معرفی شده توسط آن‌ها به تدریج در بسیاری از افراد جامعه درونی می‌شود (منادی، ۱۳۸۷: ۱۰۸-۱۰۶). درک افراد از جهان پیرامون تحت تأثیر تصاویر شکل گرفته در ذهن از طریق رسانه‌های گوناگون است. با

¹. Bukowski

². Prot

مشاهده این تصاویر، اگر چه لزوماً واقع‌گرایانه نیستند، می‌توان به بخشی از ایدئولوژی‌ها، ارزش‌ها، رؤیاهای، نیازها و کاستی‌های موجود در جامعه دست یافت. تصاویر می‌توانند مروج خط‌مشی‌ها و تثبیت-کننده عادت‌های حاکم باشند. در این میان نهاد خانواده به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان جامعه‌پذیری، همواره مورد توجه رسانه‌های تصویری بوده است. علاوه بر این توجه رسانه‌ها به خانواده به این دلیل است که این نهاد اجتماعی مهم همواره محل منازعات جدی بوده است و هر گروهی فهم خود را در شکل‌دهی و ارائه الگوی مناسب برای آن ارائه می‌نماید. از این رو در سال‌های اخیر خانواده در رسانه ملی مورد توجه واقع شده است (آزاد ارمکی، ۱۳۹۵: ۱۴۶).

از جمله مهم‌ترین رسانه‌های جمعی تلویزیون است و نقشی مؤثر در جامعه‌پذیری افراد دارد. یکی از کارکردهای تلویزیون آموزش رسمی و غیررسمی است. آموزش رسمی، از طریق ارائه آموزش‌های کلاسیک در شبکه‌های تخصصی، و آموزش غیررسمی با هدف ایجاد، اصلاح و تغییر نگرش‌ها و رفتارهای مخاطبان به طور غیرمستقیم انجام می‌شود (امامی اردستانی، ۱۳۹۸: ۶۸-۶۹). گربنر^۱ (۱۹۹۱) تلویزیون را وسیله‌ای برای جامعه‌پذیر نمودن مردم و دارای کارکردی فرهنگی می‌داند که از طریق ارائه پیام‌های نظام‌مند جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد و جامعه‌پذیری حاصل این تأثیر است. به اعتقاد کامستاک^۲ (۱۹۸۷) نیز تلویزیون با تحت تأثیر قرار دادن عقاید، ارزش‌ها و انتظارات افراد، نقش مؤثری در ایجاد کردن هنجارها، جامعه‌پذیر کردن مردم و انتقال ارزش‌ها دارد (زین‌آبادی، ۱۳۸۶: ۲۰۴).

یکی دیگر از مهم‌ترین و فراگیرترین رسانه‌های جمعی در دوران معاصر اینترنت است که استفاده از آن به عنوان شبکه‌ای جهانی در سال‌های اخیر رشد فزاینده‌ای داشته است. امروزه با استفاده از اینترنت و به‌کارگیری گوشی‌های هوشمند و وسایل ارتباطی جدید، استفاده از شبکه‌های اجتماعی، بسیار گسترش یافته است. امروزه اینترنت به مثابه یک ابزار قدرتمند در حوزه اطلاع‌رسانی مورد استفاده واقع شده است تا جایی که دوران معاصر را، عصر انفجار اطلاعات نام داده‌اند. این فناوری دنیایی جدیدی را رقم زده و به موازات دنیای واقعی، دنیای مجازی را خلق نموده که بر زندگی واقعی سایه افکنده است (امامی اردستانی، ۱۳۹۸: ۶۷-۶۸). با توجه به مدت زمان زیادی که کودکان از نوجوانی تا نوجوانی به مصرف رسانه‌ای اختصاص می‌دهند، نقش رسانه‌های جمعی در جامعه‌پذیری قابل توجه است. تعامل با رسانه‌های جمعی چه به تنهایی و چه با همسالان، فرصت‌های یادگیری را فراهم می‌کند و آن‌چه افراد از دریچه رسانه‌های جمعی مشاهده می‌کنند، باورها، نگرش‌ها و رفتارهای آن‌ها را تغییر می‌دهد (دوبو^۳ و همکاران، ۲۰۰۷: ۴۰۸). به این ترتیب رسانه‌های جمعی می‌توانند یکی از عوامل مهم جامعه‌پذیری فرد در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی باشند و بر آگاهی و دانش افراد در این زمینه بیفزایند و از این رو در پژوهش حاضر تأثیر جامعه‌پذیری توسط برنامه‌های تلویزیون و فضای مجازی از طریق آموزش‌های

۱. Gerbner

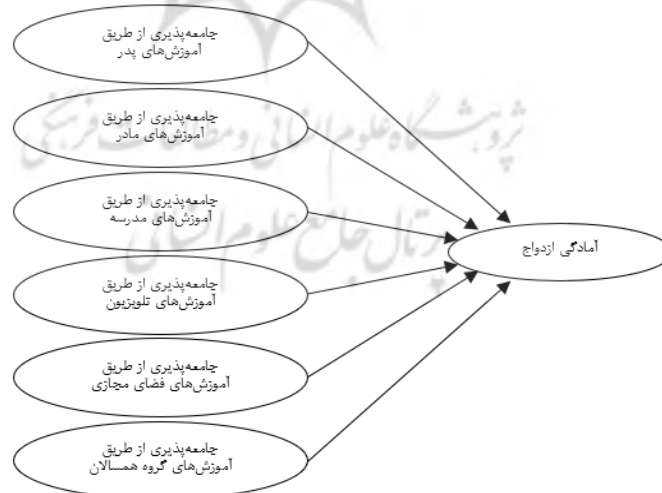
۲. Comstock

۳. Dubow

آنان در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی بر آمادگی ازدواج مورد بررسی قرار گرفته است. در مجموع، با توجه به آنچه بیان شد چنان که در تصویر ۱ مشاهده می‌شود، پژوهش حاضر تأثیر جامعه‌پذیری از طریق آموزش در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی توسط عوامل مختلف شامل پدر، مادر، مدرسه، تلویزیون، فضای مجازی و همسالان را بر آمادگی ازدواج مورد بررسی قرار داده و به این منظور فرضیه‌های زیر را آزمون کرده است:

- جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های پدر در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی، بر آمادگی ازدواج مؤثر است.
- جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی، بر آمادگی ازدواج مؤثر است.
- جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مدرسه در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی، بر آمادگی ازدواج مؤثر است.
- جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های تلویزیون در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی، بر آمادگی ازدواج مؤثر است.
- جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های فضای مجازی در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی، بر آمادگی ازدواج مؤثر است.
- جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های گروه همسالان در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی، بر آمادگی ازدواج مؤثر است.

تصویر ۱- مدل تحلیلی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر از حیث هدف، کاربردی و از حیث زمان، مقطعی و از نوع توصیفی - همبستگی است و به روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری شامل دختران و پسران مجرد ساکن شهر تهران بوده است. تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران صورت گرفته است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵، تعداد زنان هرگز ازدواج نکرده ۱۵ تا ۳۹ ساله شهر تهران ۷۴۷۰۸۷ نفر و تعداد مردان هرگز ازدواج نکرده ۲۰ تا ۳۹ ساله شهر تهران ۷۴۲۰۳۳ نفر بوده است که مجموع آن ۱۴۸۹۱۲ نفر است و در نتیجه براساس فرمول کوکران حجم نمونه ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شده است. انتخاب نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شده است. به این منظور، در مرحله اول شهر تهران به ۵ بخش شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم شده است، در مرحله دوم از هر بخش یک منطقه، در مرحله سوم از هر منطقه چند بلوک و در مرحله چهارم از هر بلوک به طور تصادفی چند نفر از افراد واجد شرایط با در نظر گرفتن ملاحظات اخلاقی پژوهش از جمله مشارکت داوطلبانه و رضایت آگاهانه انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه بومی آمادگی ازدواج قلبی (۱۳۹۱) و پرسشنامه محقق ساخته آموزش‌های ارائه شده در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی توسط پدر، مادر، مدرسه، تلویزیون، فضای مجازی و گروه همسالان بوده است. با اجرای مقدماتی پرسشنامه روی نمونه ابتدایی به تعداد ۳۰ نفر، روایی و پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از ضریب همسانی درونی محاسبه شده است. تحلیل داده‌ها، با استفاده از نرم‌افزار SPSS 25، در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام شده است.

تعریف عملیاتی و نحوه سنجش متغیرها

جامعه‌پذیری از طریق آموزش در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی: متغیر مستقل جامعه‌پذیری از طریق آموزش در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی با پرسشنامه محقق ساخته شامل مؤلفه‌های آموزش نحوه انتخاب همسر (۶ گویه)، آموزش حقوق و تکالیف در زندگی زناشویی (۶ گویه)، آموزش ویژگی‌های جنسیتی (۶ گویه) و آموزش نحوه تعامل مطلوب با همسر و خانواده (۶ گویه) سنجش شده است. این پرسشنامه دارای ۲۴ گویه با مقیاس ۵ درجه‌ای، از کاملاً تا اصلاً است که میزان آموزش‌های هر یک از عوامل جامعه‌پذیری در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی را می‌سنجد. از طریق جمع نمرات گویه‌ها، نمره کلی بین ۰ تا ۹۶ به دست می‌آید. نمرات بالاتر نشان‌دهنده آموزش بیشتر در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی است. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه در پیش‌آزمون بر روی نمونه ۳۰ نفره، برای آموزش‌های پدر ۰/۹۹ و برای آموزش‌های مادر ۰/۹۸، آموزش‌های مدرسه ۰/۹۹، آموزش‌های تلویزیون ۰/۹۹، آموزش‌های فضای مجازی ۰/۹۸، آموزش‌های گروه همسالان ۰/۹۸ بوده است.

آمادگی ازدواج: متغیر وابسته آمادگی ازدواج با پرسشنامه بومی آمادگی برای ازدواج قلبی (۱۳۹۱)، شامل مؤلفه‌های کفایت عقلی (۱۱ گویه)، مدیریت هیجان (۵ گویه)، آمادگی اخلاقی (۷ گویه)، آمادگی شخصیت (۹ گویه)، آمادگی روانشناختی (۵ گویه)، مهارت ارتباطی (۷ گویه)، نقش‌های مربوط به

خانواده (۳ گویه) و آمادگی اجتماعی (۶ گویه) سنجش شده است. این پرسشنامه شامل ۵۳ گویه با مقیاس ۵ درجه‌ای، از کاملاً تا اصلاً است که میزان آمادگی ازدواج را می‌سنجد. از طریق جمع نمرات گویه‌ها، نمره کلی بین ۰ تا ۲۱۲ به دست می‌آید. نمرات بالاتر نشان‌دهنده آمادگی بیشتر برای ازدواج است. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه در پیش‌آزمون بر روی نمونه ۳۰ نفره، برای مؤلفه کفایت عقلی ۰/۸۹، مدیریت هیجان ۰/۸۹، آمادگی اخلاقی ۰/۸۶، آمادگی شخصیت ۰/۹۲، آمادگی روانشناختی ۰/۸۴، مهارت ارتباطی ۰/۸۴، نقش‌های مربوط به خانواده ۰/۸۳ و آمادگی اجتماعی ۰/۸۰ بوده است.

یافته‌ها

نمونه پژوهش ۳۸۴ نفر با میانگین سنی ۲۳/۸ سال، شامل ۲۳۰ دختر ۱۵ تا ۴۰ ساله و ۱۵۰ پسر ۱۹ تا ۴۰ ساله بوده است؛ به این ترتیب ۵۹/۹٪ از نمونه را دختران و ۴۰/۱٪ را پسران تشکیل داده‌اند. اکثر مشارکت‌کنندگان در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال (۴۱/۱٪) و ۲۵ تا ۲۹ سال (۲۱/۶٪) قرار داشتند. تحصیلات افراد از زیردیپلم تا دکترا بوده و اکثر مشارکت‌کنندگان تحصیلات دیپلم (۴۶/۱٪) و لیسانس (۲۶/۸٪) داشتند.

در جدول ۱ میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش ارائه شده است. نمرات همه متغیرها در بازه ۰ تا ۱۰۰ استاندارد شده است.

جدول ۱- ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	میانگین	انحراف استاندارد
۱ جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های پدر	-							۵/۹۵	۳۰/۱۹
۲ جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر	۰/۸۳*	-						۶۸/۵۹	۲۶/۶۸
۳ جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مدرسه	۰/۳۲**	۰/۲۹**	-					۲۸/۶۵	۲۵/۷۱
۴ جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های تلویزیون	۰/۲۸**	۰/۲۵**	۰/۵۹*	-				۳۱/۰۸	۲۵/۹۶
۵ جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های فضای مجازی	۰/۱۹**	۰/۲۲**	۰/۳۷**	۰/۵۰*	-			۴۶/۶۲	۲۸/۳۴
۶ جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های همسالان	۰/۲۴**	۰/۳۰**	۰/۴۴**	۰/۴۸**	۰/۷۱**	-		۴۷/۲۵	۲۷/۲۴
۷ آمادگی ازدواج	۰/۱۶**	۰/۲۱**	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۶	۰/۰۱	-	۶۶/۴۸	۱۴/۴۵

براساس جدول ۱ بین دو متغیر جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های پدر و جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر با آمادگی ازدواج رابطه مثبت معنادار وجود دارد، ولی متغیرهای جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مدرسه، تلویزیون، فضای مجازی و هم‌سالان با آمادگی ازدواج رابطه معنادار ندارند. برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون خطی چندمتغیره هم‌زمان استفاده شده و نتایج معناداری مدل رگرسیون برای پیش‌بینی آمادگی ازدواج در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- نتایج معناداری مدل رگرسیون برای پیش‌بینی آمادگی ازدواج

p-value	F	R ²	R	
۰/۰۰	۸/۹۵	۰/۰۵	۰/۲۱	جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های پدر جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر

براساس جدول ۲ مقدار R² که برابر با ۰/۰۵ می‌باشد نشان می‌دهد که ۵ درصد از کل تغییرات آمادگی ازدواج وابسته به دو متغیر جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های پدر و مادر در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی است. با توجه به این که F محاسبه شده در سطح ۰/۰۰ معنی‌دار است، مدل رگرسیون خطی معنادار است. با توجه به معناداری مدل رگرسیون، ضرایب رگرسیون و آزمون معنی‌داری آن‌ها محاسبه و نتایج در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- ضرایب رگرسیون و آزمون معنی‌داری برای پیش‌بینی آمادگی ازدواج

Sig	t	Beta	Std. Error	B	متغیرهای پیش‌بین
۰/۰۰	۲۸/۴۵		۴/۵۴	۱۲۹/۲۳	ثابت
۰/۶۰	-۰/۵۲	-۰/۰۵	۰/۱۰	-۰/۰۵	جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های پدر
۰/۰۰	۲/۷۵	۰/۲۵	۰/۱۲	۰/۳۳	جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر

براساس جدول ۳ جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های پدر بر آمادگی ازدواج تأثیری نداشته است، اما جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر بر آمادگی ازدواج مؤثر بوده است. با توجه به مقدار ضریب تأثیر رگرسیونی (Beta=۰/۲۵) می‌توان گفت با افزایش یک انحراف استاندارد در متغیر جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر، میزان آمادگی ازدواج فرزند به میزان ۰/۲۵ انحراف استاندارد افزایش می‌یابد. بنابراین، از بین ۶ فرضیه پژوهش فقط یک فرضیه تأیید شد که بر اساس آن جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی بر آمادگی ازدواج تأثیر دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

جامعه‌پذیری یکی از عوامل مهم در ایجاد آمادگی ازدواج است. جامعه‌پذیری در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی فرد را قادر می‌سازد با آموختن دانش و مهارت‌های لازم برای زندگی زناشویی موفق، بتواند با کسب آمادگی برای ازدواج، به طور مطلوب پاسخگوی انتظارات نقش‌های محوله در زندگی زناشویی باشد. پژوهش حاضر به بررسی تأثیر جامعه‌پذیری در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی از طریق آموزش توسط عوامل مختلف جامعه‌پذیری شامل پدر، مادر، مدرسه، تلویزیون، فضای مجازی و هم-سالان بر آمادگی ازدواج پرداخته است. بر اساس یافته‌ها فقط جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های مادر بر آمادگی ازدواج تأثیر داشته و آموزش‌های سایر عوامل تأثیر معناداری بر آمادگی ازدواج نداشته‌اند. یافته‌های پژوهش حاضر هم‌راستا با نتایج مطالعات حسین‌زاده (۱۳۹۷)، معصومی (۱۳۹۵)، سیامال و تافیک (۲۰۱۹) مبنی بر تأثیرگذاری خانواده بر ازدواج فرزندان است، اما با این تفاوت که در مطالعه حاضر اولاً تأثیر جامعه‌پذیری توسط خانواده مورد مطالعه قرار گرفته و ثانیاً نقش پدر و مادر به تفکیک بررسی شده و بر اساس نتایج آموزش‌های مادر در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی بر آمادگی ازدواج

مؤثر بوده است. هم‌چنین بر خلاف نتایج پژوهش حاضر که حاکی از عدم تأثیر آموزش‌های پدر بر آمادگی ازدواج است، مطالعه ریاحی و علیزاده (۱۳۹۲) نشان می‌دهد علاوه بر آموزش‌های مستقیم مادر، آموزش‌های پدر نیز بر مهارت‌های پیش از ازدواج دختران مؤثر است. البته مادران در میزان آموزش مهارت‌های ازدواج و زندگی زناشویی به دختران سهم بیشتری نسبت به پدران داشته‌اند و آموزش‌های مستقیم مادر قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده مهارت‌های دختران بوده است که همسو با یافته‌های پژوهش حاضر است.

نتایج مطالعه حاضر بیان‌گر نقش برجسته مادر در جامعه‌پذیری فرزندان برای ازدواج و زندگی زناشویی است. بنابراین، باتوجه به تأثیرگذاری این منبع مهم و جایگاه ویژه آن در مقایسه با سایر عوامل جامعه‌پذیری، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی با هدف افزایش تأثیرگذاری مادران در این زمینه بسیار حائز اهمیت است. رابطه آموزشی در شرایطی می‌تواند زمینه‌ساز نهادینه شدن امر جامعه‌پذیری باشد که اولاً منبع جامعه‌پذیری با محتوای مورد نظر آشنا و به آن مسلط باشد؛ ثانیاً انتقال محتوا توأم با تحمیل برای پذیرش نباشد؛ ثالثاً منبع جامعه‌پذیری به عنوان الگو، عامل به آنچه می‌آموزد باشد؛ رابعاً اعتماد متقابل بین منبع جامعه‌پذیری و مخاطبان برقرار شود؛ خامساً امکانات، فضای سنی، فکری، ارزشی و خواسته‌های مخاطبین مورد توجه قرار گیرد (منادی، ۱۳۸۷: ۹۲-۹۰). بر این اساس برای بهره‌مندی هر چه بیشتر و بهتر از جایگاه ویژه مادر در فرایند جامعه‌پذیری فرزندان برای ازدواج و زندگی زناشویی پیشنهاد می‌شود با در نظر گرفتن نکات مذکور برنامه‌هایی در راستای آگاهی بخشی و ارائه آموزش‌های لازم به مادران در این زمینه، با هدف تقویت این عامل مهم جامعه‌پذیری برای ایجاد آمادگی ازدواج، طراحی و اجرا شود.

یافته‌های پژوهش نشان دهنده عدم تأثیر جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های پدر بر آمادگی ازدواج است که به نظر می‌رسد حکایت از کاهش نقش تربیتی پدر در خانواده دارد. تأکید بیش از حد بر اهمیت نقش مادر در تربیت فرزند می‌تواند آسیب به حاشیه رفتن پدر در امر تربیت را در پی داشته باشد. عدم همکاری پدر در امر تربیت نابسامانی در تربیت فرزندان به ویژه پسران را به دنبال دارد؛ زیرا از یک سو موجب شکل‌گیری هویت پسر با همانندسازی و الگوگیری از مادر در غیاب الگوی مردانه می‌شود و از سوی دیگر جامعه‌پذیری فرزندان برای پذیرش و ایفای نقش‌های جنسیتی را دچار اختلال می‌نماید (حاجی اسماعیلی، ۱۳۹۳)، که در نهایت موجب مواجه شدن فرزندان با مشکلات جدی در زندگی آینده خواهد شد. بنابراین، لازم است به نقش تربیتی پدران در خانواده توجه شود و تدابیری اندیشیده شود که پدران حضور پررنگ‌تری در تربیت فرزندان داشته باشند و هم‌چنین آگاهی و مهارت‌های لازم را برای ایفای نقش مؤثر پدری کسب کنند.

براساس نتایج مطالعه حاضر میانگین نمره جامعه‌پذیری از طریق آموزش‌های عوامل مختلف جامعه‌پذیری متفاوت بوده است و به ترتیب آموزش‌های مادر با میانگین نمره ۶۸/۵۹، پدر با ۵۹/۹۴،

هم‌سالان با ۴۷/۲۵، فضای مجازی با ۴۶/۶۲، تلویزیون با ۳۱/۰۸ و مدرسه با ۲۸/۶۵ قرار گرفته است. چنان‌که ملاحظه می‌شود کم‌ترین میزان آموزش‌ها، با تفاوتی قابل توجه نسبت به سایر عوامل، از سوی دو عامل مدرسه و تلویزیون دریافت شده است؛ در حالی که مطابق نظریات موجود انتظار می‌رود این دو عامل نقش مؤثری در جامعه‌پذیری داشته باشند. بنابراین، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای استفاده از ظرفیت این دو عامل مهم جامعه‌پذیری برای ایجاد آمادگی ازدواج بسیار ضروری است و می‌تواند گامی مهم در راستای ازدواج موفق و تشکیل، تحکیم و تعالی خانواده باشد. در این راستا برای استفاده از ظرفیت مدرسه به عنوان یکی از عوامل مهم جامعه‌پذیری پیشنهاد می‌شود واحد درسی به منظور آموزش‌های لازم برای آمادگی ازدواج برای ارائه در دروه متوسطه دوم تعریف شود و هم‌گام با این آموزش‌ها، دوره‌های آموزش خانواده برای والدین، مطابق با محتوای واحد درسی تعریف شده برای فرزندان، ارائه شود، تا علاوه بر افزایش دانش والدین برای ایجاد آمادگی ازدواج در فرزندان و هماهنگ‌سازی دانش فرزند و والدین، از طریق اصلاح رفتار والدین در نقش همسری و انتقال الگوهای رفتاری صحیح از والدین به فرزندان نیز به آمادگی ازدواج کمک کند علاوه بر این به منظور استفاده از ظرفیت تلویزیون برای جامعه‌پذیری به منظور آمادگی ازدواج، تأسیس شبکه خانواده با تمرکز بر آموزش‌های لازم برای تشکیل، تحکیم و تعالی خانواده پیشنهاد می‌شود تا به این ترتیب آموزش‌های خانواده که به شکل پراکنده در برخی از شبکه‌ها ارائه می‌شود، به صورت تخصصی در یک شبکه متمرکز شود و به این نحو امکان بهره‌مندی بیشتر و بهتر از این آموزش‌ها فراهم شود.

همچنین میزان میانگین بالاتر آموزش‌های فضای مجازی در مقایسه با تلویزیون و مدرسه حکایت از جایگاه برجسته فضای مجازی در بین منابع ارائه اطلاعات در زمینه ازدواج و زندگی زناشویی به نوجوانان و جوانان دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود نهادهای مسئول در زمینه خانواده، با تولید و ارائه محتوای مناسب در زمینه آموزش‌های لازم برای ازدواج و زندگی زناشویی موفق و انتشار حداکثری آن با بهره‌گیری از ظرفیت فضای مجازی، تهدیدهای احتمالی استفاده از فضای مجازی توسط نوجوانان و جوانان را به فرصت‌هایی کم‌نظیر برای دانش‌افزایی و مهارت‌افزایی در راستای تشکیل، تحکیم و تعالی خانواده تبدیل نمایند. در این راستا تعریف دوره‌های آموزشی مجازی و رایگان با هدف فراهم کردن امکان بهره‌مندی حداکثری تمامی اقشار جامعه می‌تواند در ایجاد آمادگی ازدواج نقش مهمی ایفا کند.

پژوهش حاضر با محدودیت عدم امکان دسترسی پژوهشگران به سایر شهرها و نیز روستاهای کشور مواجه بوده است که موجب شده مشارکت‌کنندگان محدود به ساکنان شهر تهران باشند و در نتیجه تعمیم نتایج این پژوهش به کل کشور با محدودیت روبروست؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی در این زمینه، مشارکت‌کنندگان از سایر شهرها و روستاهای کشور نیز انتخاب شوند تا تأثیر منابع مختلف جامعه‌پذیری بر آمادگی قبل ازدواج در مناطق گوناگون کشور بررسی شود تا امکان برنامه‌ریزی بر اساس تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی احتمالی بین مناطق مختلف فراهم شود.

ملاحظات اخلاقی در پژوهش

تأیید اخلاقی: کلیه مراحل انجام‌شده در مطالعه با رعایت اصول اخلاقی در پژوهش‌های انسانی انجام شده است و همه مشارکت‌کنندگان با رضایت آگاهانه در مطالعه شرکت کرده‌اند.

حمایت مالی: این مطالعه بدون حمایت مالی شخص یا سازمانی انجام شده است.

مشارکت نویسندگان: نویسنده اول، مسئول اجرای مطالعه و تهیه پیش‌نویس مقاله است. نویسنده دوم طراحی مطالعه را انجام داده است. نویسنده سوم تحلیل داده‌ها را برعهده داشته است. نویسنده چهارم مسئول جمع‌آوری داده‌ها است.

تضاد منافع: نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ تضاد منفعی ندارند.

قدردانی: نویسندگان از همه شرکت‌کنندگان در این مطالعه تشکر می‌کنند.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی. (۱۳۹۵). تغییرات، چالش‌ها و آینده خانواده ایرانی. تهران: تیسرا.
- استیل، لیز؛ کید، وارن. (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی مهارتی خانواده. (ترجمه: فریبا سیدان و افسانه کمالی). تهران: انتشارات دانشگاه الزهرا (س).
- امامی اردستانی، پریوخ. (۱۳۹۸). مدرنیته و خانواده‌گرایی در ایران. تهران: اندیشه احسان.
- بستان (نجفی)، حسین. (۱۳۸۹). اسلام و جامعه‌شناسی خانواده. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- بستان (نجفی)، حسین. (۱۳۹۴). جامعه‌شناسی جنسیت با رویکرد اسلامی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- جغتایی، مهین. (۱۳۹۴). پیش‌بینی میزان آمادگی و رغبت به ازدواج از طریق سبک‌های دل‌بستگی و تجربه‌گرایی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی شهر بندرعباس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هرمزگان.
- حاجی اسماعیلی، سمیه. (۱۳۹۳). مادری در نگاه دینی و عینیت اجتماعی. قم: مرکز تحقیقات زن و خانواده.
- حسین‌زاده، سعید. (۱۳۹۷). بررسی کیفی نقش باورهای مرتبط با ازدواج در آمادگی برای ازدواج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- دانیالی، زینب. (۱۳۹۴). مطالعه آمادگی ازدواج دانشجویان متأهل دانشگاه شهید چمران اهواز: یک مطالعه کیفی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- ریاحی، محمداسماعیل؛ علیزاده، توحید. (۱۳۹۲). شناسایی تأثیرات یادگیری اجتماعی در خانواده بر میزان مهارت‌های پیش از ازدواج. زن در توسعه و سیاست، ۱۱ (۴)، ۴۷۹-۵۰۸. [لینک] doi: 10.22059/jwdp.2014.50283
- زین‌آبادی، مرتضی. (۱۳۸۶). جامعه‌پذیری حجاب. مطالعات راهبردی زنان، ۱۰ (۳۸)، ۱۸۰-۲۱۸. [لینک]
- شریفی زاده، زینب. (۱۳۹۱). بررسی رابطه سبک‌های دل‌بستگی اضطرابی و اجتنابی و نگرش مذهبی با نگرش به ازدواج و ادراک آمادگی ازدواج در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه قم. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- شالوند، عسرت. (۱۳۹۸). تدوین الگوی آمادگی برای ازدواج دانشجویان پسر: یک پژوهش کیفی. رساله دکتری، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- عضدانلو، حمید. (۱۳۸۸). آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی. تهران: نی.
- قلیلی رنایی، زهره. (۱۳۹۱). بررسی و تدوین معیارهای بومی آمادگی برای ازدواج از دید جوانان، والدین و کارشناسان ازدواج، و ارزیابی میزان آمادگی ازدواج در جوانان شهر اصفهان. رساله دکتری، دانشگاه اصفهان.
- کونن، بروس. (۱۳۹۷). مبانی جامعه‌شناسی. (غلامعباس توسلی و رضا فاضل، مترجم). تهران: سمت.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی. (حسن چاووشیان، مترجم). تهران: نی.

- معصومی، مریم. (۱۳۹۵). بررسی برداشت‌های دختران و پسران مجرد درباره آمادگی‌های لازم برای ازدواج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- منادی، مرتضی. (۱۳۸۷). درآمدی جامعه‌شناختی بر جامعه‌پذیری. تهران: جیحون.
- هوایی‌پور، سارا؛ شفیق‌آبادی، عبدالله؛ سودانی، منصور. (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات و نگرش‌های زناشویی فرزندان دختر در آستانه ازدواج کارکنان شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب. یافته‌های نو در روان‌شناسی، ۷ (۲۳)، ۸۱-۹۳. [لینک]

References

- Azad Armaki, T. (2015). *Changes, challenges and the future of the Iranian family*. Tehran: Tisa. [Text in Persian].
- Azdanlou, H. (2008). Getting to know the basic concepts of sociology. Tehran: Ney. [Text in Persian].
- Bostan (Najafi), H. (2010). *Islam and family sociology*. Qom: Research Institute of Hawzah and University. [Text in Persian].
- Bostan (Najafi), H. (2014). *Sociology of gender with an Islamic approach*. Qom: Research Institute of Hawzah and University. [Text in Persian].
- Bukowski, W. M., Brendgen, M., & Vitaro, F. (2007). Peers and Socialization: Effects on Externalizing and Internalizing Problems. in Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2007). *Handbook of socialization: Theory and research*. NY: Guilford Publications. 355-381. [link].
- Bukowski, W. M., Castellanos, M., Vitaro, F., Brendgen, M. (2015). Socialization and Experiences with Peers. in Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2015). *Handbook of socialization: Theory and research*. Guilford Publications. 228-250. [link].
- Carroll, J. S., Badger, S., Willoughby, B. J., Nelson, L. J., Madsen, S. D., & McNamara Barry, C. (2009). Ready or not? Criteria for marriage readiness among emerging adults. *Journal of adolescent research*, 24(3), 349-375. doi: 10.1177/0743558409334253. [link].
- Carroll, J. S., Willoughby, B., Badger, S., Nelson, L. J., McNamara Barry, C., & Madsen, S. D. (2007). So close, yet so far away: The impact of varying marital horizons on emerging adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 22(3), 219-247. doi: 10.1177/0743558407299697. [link].
- Cohen, B. (2017). Basics of sociology. (Gholamabas Tavassoli and Reza Fazel, translators). Samt. [Text in Persian].
- Daniyal, Z. (2014). *The study of marriage readiness of married students of Shahid Chamran University of Ahvaz: a qualitative study*. Master's thesis, Shahid Chamran University of Ahvaz. [Text in Persian].
- Dubow, E. F., Huesmann, L. R., & Greenwood, D. (2007). Media and Youth Socialization: Underlying Processes and Moderators of Effects. in Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2007). *Handbook of socialization: Theory and research*. NY: Guilford Publications. 404-430. [link].
- Elfira, N. (2018). Students Marriage Readiness Based on Cultural Background. *JOMSIGN: Journal of Multicultural Studies in Guidance and Counseling*, 2 (2), 126-133. doi: 10.17509/jomsign.v2i2.10830. [link].

- Emami Ardestani, P. (2018). *Modernity and family orientation in Iran*. Tehran: Andishe Ehsan. [Text in Persian].
- Giddens, A. (2016). *Sociology*. (Hasan Chavoshian, translator). Tehran: Ney. [Text in Persian].
- Grusec, J. E., & Davidov, M. (2007). Socialization in the family: The roles of parents. in Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2007). *Handbook of socialization: Theory and research*. NY: Guilford Publications. 284-308. [link].
- Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2015). *Handbook of socialization: Theory and research*. Guilford Publications. [link].
- Haji Esmaili, S. (2013). *Motherhood in religious approach and social objectivity*. Qom: Women and Family Research Center. [Text in Persian].
- Holman, T. B., & Li, B. D. (1997). Premarital factors influencing perceived readiness for marriage. *Journal of Family Issues*, 18(2), 124-144. doi: 10.1177/019251397018002002. [link].
- Hossein zadeh, S. (2017). Qualitative investigation of the role of beliefs related to marriage in preparation for marriage. Master's thesis, Allameh Tabatabai University. [Text in Persian].
- Hoveilipour, S., Shafi Abadi, A., & Soudani, M. (2012). The effect of premarital training on marital expectation and attitudes on children of oil company in southern. *Journal of Social Psychology (New Findings in Psychology)*, 7(23), 81-93. [Text in Persian]. [link].
- Ismail, Z., & Diah, N. A. A. B. A. (2020). Relationship Between Financial Well-Being, Self-Esteem and Readiness for Marriage Among Final Year Students in Universiti Putra Malaysia (UPM). *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 5(6), 19-24. 10.47405/mjssh.v5i6.425. [link].
- Joghtaei, M. (2014). *Predicting the level of readiness and willingness to marry through attachment styles and experimentalism among graduate students in Bandar Abbas city*. Master's thesis, Hormozgan University. [Text in Persian].
- Kashirskaya, I. K., Zholudeva, S. V., & Skrynnik, N. E. (2015). Psychological readiness for marriage as personal formation. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6 S1), 452. 10.5901/mjss.2015.v6n6s1p452. [link].
- Masoumi, M. (2015). *Examining the perceptions of unmarried boys and girls about the necessary preparations for marriage*. Master's thesis, Allameh Tabatabai University. [Text in Persian].
- Monadi, M. (2008). *A sociological introduction on socialization*. Tehran: Jaihoon. [Text in Persian].
- Mosko, J. E. & Pistole M. C. (2010). Attachment and Religiousness: Contributions to Young Adult Marital Attitudes and Readiness. *The Family Journal*, 18(2), 127-135. 10.1177/1066480710364132. [link].
- Prot, S., Anderson, C. A., Gentile, D. A., Warburton, W., Saleem, M., Groves, C. L., Brown, S. C. (2015). Media as Agents of Socialization. in Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2015). *Handbook of socialization: Theory and research*. Guilford Publications. 276- 300. [link].
- Puspita Dewi, E. M., Widyastuti, W., & Djalal, N. M. (2019). Relationship of Marriage Perception and Married Readiness in Women's Adolescents in Makassar

- City. *Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 25(1), 74-78. 10.9790/0837-2501027478. [link].
- Riahi, M. E., & Alizadeh, T. (2014). A Study of the Impacts of Social Learning in Family on the Premarital Skills. *Woman in Development & Politics*, 11(4), 479-508. [Text in Persian]. doi: 10.22059/jwdp.2014.50283. [link].
- Qalili Renani, Z. (2011). *Studying and compiling native standards of readiness for marriage from the perspective of young people, parents and marriage experts, and evaluating the level of readiness for marriage among young people in Isfahan city*. Ph.D. Thesis, Isfahan University. [Text in Persian].
- Shalalvand, E. (2018). Development of a model of preparation for marriage of male students: a qualitative research. Ph.D. Thesis, Shahid Chamran University of Ahvaz. [Text in Persian].
- Sharifzadeh, Z. (2011). Examining the relationship between anxious and avoidant attachment styles and religious attitude with attitude towards marriage and perception of readiness for marriage in male and female students of Qom University. Master's thesis, Shahid Chamran University of Ahvaz. [Text in Persian].
- Shemila, K. V., & Manikandan, K. (2018). Development and Standardization of Marriage readiness Scale. *Guru Journal of Behavioral and Social Sciences*, 6 (2), 813-823. [link].
- Steel, L., & Kidd, W. (2008). *Skilled sociology of the family*. (Fariba Seyedan and Afsane Kamali, translators). Tehran: Alzahra University Publications. [Text in Persian].
- Syamal, F., & Taufik, T. (2019). Relationship of Family Social Support with Marital Readiness in Women in Early Adult Stage. *Jurnal Neo Konseling*, 1(3). doi: 10.24036/00133kons2019. [link].
- Wentzel, K. R. (2015). Socialization in School Settings. in Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2015). *Handbook of socialization: Theory and research*. Guilford Publications. 251- 275. [link].
- Wentzel, K. R., & Looney, L. (2007). Socialization in School Settings. in Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2007). *Handbook of socialization: Theory and research*. NY: Guilford Publications. 382-403. [link].
- Willoughby, B. J., & Carroll, J. S. (2015). On the horizon: Marriage timing, beliefs, and consequences in emerging adulthood. *The Oxford handbook of emerging adulthood*, 280-295. [link].
- Zeyn abadi, M. (2008). Hijab socialization. *Women's strategic studies (Ketabe Zanan)*, 10(38), 180-218. [Text in Persian]. [link].

